

Innst. 390 S

(2015–2016)

Innstilling til Stortinget fra familie- og kulturkomiteen

Meld. St. 24 (2015–2016)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Familien – ansvar, frihet og valgmuligheter

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 En familiepolitikk for framtiden

Regjeringens politiske plattform understreker familienes betydning som samfunnets sterkeste og mest grunnleggende sosiale fellesskap. Familiene er viktige kultur- og tradisjonsbærere, og gir rammer rundt barn og unges oppvekst. Familielivet omfatter flere generasjoner og bygger på grunnleggende verdier de fleste slutter opp om.

Familiene skal ha valgfrihet og fleksibilitet til å innrette seg slik de selv ønsker. Offentlige tjenester og økonomiske støtteordninger rettet mot familiene må utformes slik at de fremmer familienes mulighet til å ta gode valg. En framtidrettet familiepolitikk er å respektere alle familieformer, gitt at lover og konvensjoner overholdes. Familiepolitikken må omfatte målrettet innsats for å hjelpe familier som trenger det.

Kjærlighet, omsorg og materiell trygghet er kjerneverdier i familiene. Familiene er de beste til å ivareta følelsesmessige behov, samt utvikle barn og unges ferdigheter i å bygge relasjoner. Der hvor familien svikter, har barn og unge krav på rett hjelp til rett tid. Foreldre som trenger det, skal få relevant hjelp gjennom foreldrestøttende tiltak og tilgjengelig rådgiving. Sårbare familier og familier med sammensatte problemer skal være trygge på at det sosiale sikkerhetsnettet fanger opp utfordringene i tide. Forebyggende arbeid og tidlig innsats, ofte med hele familien som mål, kan være nødvendig.

Regjeringen vil legge til rette for økt valgfrihet og fleksibilitet i familiene. Barn skal sikres en god oppvekst. Forebyggende familierettet arbeid skal bidra til å forhindre konflikter mellom foreldre og forsterke samlivet. Trygge foreldre gir trygge barn og skaper tilhørighet. Tjenestene skal utvikles i tråd med familienes behov.

Regjeringen vil videreutvikle familierettede tjenester og det sosiale sikkerhetsnettet. Viktige elementer i dette samspillet er frivillig og ideelt arbeid. Slikt arbeid for og med familier, barn og unge, er det lange tradisjoner for i Norge. Frivillig og ideelt arbeid skaper forankring og tilhørighet lokalt, og forebygger utenforskap.

En god og helhetlig familiepolitikk legger grunnlaget for livskvalitet, og vil kunne gi betydelige helsemessige og samfunnsøkonomiske gevinster. Andre politikkområder som f.eks. helse, utdanning og arbeid påvirker familieliv og foreldreskap. Denne stortingsmeldingen samler kunnskap fra flere sektorer, peker på nye initiativ og gir retning for familiepolitikken framover.

Siden forrige stortingsmelding om familiepolitikk, St.meld. nr. 29 (2002–2003) Om familien – forpliktende samliv og foreldreskap, ble lagt fram, har det norske samfunnet endret seg i betydelig grad. Et viktig positivt trekk er at barn i større grad ses som selvstendige individer og gis rett til medvirkning og medbestemmelse i saker som berører dem. Rett til barnehageplass gir begge foreldrene mulighet til å arbeide eller studere. Barnehager utvikler barns sosiale og språklige kompetanse og gir et godt grunnlag for videre skolegang. Likestilling mellom kvinner og menn har medført forandringer i familie og samfunn. Muligheter og valgfrihet er langt på vei like for alle, men valgene påvirkes fortsatt av kjønnsdelte mønstre i samfunnet. Tradisjonelle oppfatninger om hvordan

gutter og jenter bør oppføre seg og se ut, blir målåret gjennom media og mennesker imellom.

Samboerskap er tilnærmet likestilt med ekteskap for par med felles barn med hensyn til arv og skifte. Felles ekteskapslov likestiller par av samme kjønn. Utvidete familier med mine, dine og våre barn er blitt vanlig. Stadig flere er aleneboende, dvs. énpersonshusholdninger. Nye familiemessige og juridiske problemstillinger oppstår når familier lever i flere land. Det demografiske bildet er i endring over hele Europa, fødselstallene synker og det blir flere eldre som lever lenger. Det kan være en utfordring at menn og kvinner utsetter å få barn. Fertilitetsnivået varierer mellom ulike grupper (alder, utdanning, yrke mv.) og over tid. Samtidig er friske eldre med god økonomi en ressurs. Generasjonssamholdet synes å bli forsterket. Familier med innvandrerbakgrunn utgjør i dag en større andel av befolkningen enn tidligere.

Denne meldingen må ses i sammenheng med Meld. St. 19 (2014–2015) Folkehelsemeldingen – Mestring og muligheter; Meld. St. 26 (2014–2015) Fremtidens primærhelsetjeneste – nærhet og helhet; Meld. St. 7 (2015–2016) Likestilling i praksis – Like muligheter for kvinner og menn; Meld. St. 16 (2015–2016) Fra utenforskap til ny sjanse, samordnet innsats for voksnes læring; En god barndom varer livet ut – tiltaksplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014–2017); Barn som lever i fattigdom, Regjeringens strategi (2015–2017) og Trygghet, deltakelse og engasjement – regjeringens arbeid for barn og unge; Meld. St. 17 (2015–2016) Trygge barn – fosterhjem til barnets beste, en melding om fosterhjemsomsorgen er lagt fram. Det tas sikte på å framlegge en stortingsmelding om integreringspolitikken i løpet av våren av 2016. Meld. St. 19 (2015–2016) Tid for lek og læring. Bedre innhold i barnehagen, er lagt fram våren 2016.

Innspill, kunnskapsinnhenting og dialog

I arbeidet med meldingen er det lagt stor vekt på innspill fra og dialog med organisasjoner, forskere, institusjoner, øvrige departementer og direktorater. Det er avholdt møte med Sametinget.

Anerkjente fagfolk med ulike perspektiver på familie, oppvekst, balansen arbeidsliv/familieliv, konfliktløsning og forebygging, har holdt innlegg i møter. Disse innspillene har gitt verdifulle bidrag til meldingens retning og kunnskapsgrunnlag.

Frivillige organisasjoner har deltatt i dialog om familien som samfunnets grunnenhet, godt foreldreskap og frivillig sektors betydning for familiene. Representanter for familieverntjenesten, domstolene og skolesektoren har deltatt i møter.

Det har vært avholdt en rundebordskonferanse for å drøfte familieverdier og familiens betydning i det moderne samfunnet. Et særskilt ungdomspanel

diskuterte hvorfor familien er viktig for den enkelte unge, samlivsbrudd sett fra unges ståsted, generasjonssamspillet verdi og sosiale medier og internett.

Forskning, kunnskaps gjennomgang og utvikling av ny statistikk er gjennomført, og tre dokumenter følger som vedlegg i meldingen.

Det er innhentet erfaringer fra flere nordiske land, England, USA og internasjonale samarbeidsorganer gjennom reiser, møter og pågående forpliktende samarbeid i FN, Europarådet, EU/EØS og Haag-konferansen for privatrett.

1.1.1 Hvorfor en stortingsmelding om familiepolitikk?

Norge er flere ganger kåret til et av verdens beste land å bo i. Det betyr at familier i Norge i hovedsak har det bra. Verdien knyttet til familien som grunnleggende enhet i samfunnet består. De økonomiske overføringene til barnefamilie og permisjonsordningene for foreldre er gode. Kvinner og menn har muligheter til å kombinere foreldreskap og arbeid, karriere og tid til familien. Fedre og mødre deler i økende grad omsorg for barn og arbeid i hjemmet. Samtidig stiller samfunnsutviklingen, migrasjon, teknologi og endringer i arbeidsmarkedet stadig nye krav og utfordringer til familiene. Barn og unge kommuniserer på andre måter enn tidligere, og er i langt større grad koplet på en strøm av informasjon og underholdning. Foreldrene stilles overfor store og til dels nye utfordringer. Storbarnsforeldre og småbarnsforeldre har ulike bekymringer og vil derfor etterspørre ulike råd. Folk har økt kunnskap om sine rettigheter, søker nettbasert informasjon og stiller krav til hvordan rettighetene skal innfris. Undersøkelser viser at ungdom i dag har et bedre forhold til sine foreldre enn tidligere. Mange, spesielt jenter, sliter likevel med ulike typer press.

Det er viktig å løfte fram familien som en egen verdi i den politiske debatten og gi retning for framtidig familiepolitikk. Det er bekymringsfullt at om lag 92 000 barn lever i familier med lavinntekt. Barn av innvandrede foreldre utgjør 51 prosent av disse.

Den største gruppen innvandrere er arbeidsinnvandrere fra EØS-området, som i økende grad tar med seg familiene.

Et betydelig antall asylsøkere og flyktninger samt familiegjenforente har kommet til Norge de senere årene. Arbeidet med integrering, bl.a. i mottak, bosetting, kvalifisering og sysselsetting vil være en viktig oppgave for offentlige tjenester i tiden framover. Flyktingenes egne ressurser må tas i bruk. Det er den beste forebygging mot at familier og barn i Norge blir værende i en lavinntektssituasjon.

Denne stortingsmeldingen gir en samlet presentasjon av sentrale elementer i familiepolitikken. Familieverntjenesten er et satsingsområde for regje-

ringen. Dette løftes fram i meldingen. Tjenesten er betydelig styrket i denne stortingsperioden.

Familiers muligheter til å få bistand og råd tidlig i vanskelige faser skal styrkes. Samlivsbrudd kan gi belastninger over tid for både barn og foreldre. Tiltak for å hjelpe barn og unge som strever etter samlivsbrudd, drøftes. Barn og unge skal støttes slik at de fullfører skoleløpet og deltar i fritids- og kulturaktiviteter. Arbeids- og velferdsforvaltningen skal bidra til at den enkelte kan forsørge seg selv og sin familie gjennom arbeid, og bidra til at familier med sammensatte problemer får et helhetlig og samordnet tjenestetilbud.

De familienære tjenestene i kommunene er de som møter familiene oftest i hverdagen. Disse bør være organisert slik at samspillet mellom tjenestene kommer familiene til gode på et så tidlig tidspunkt som mulig og tar utgangspunkt i familien. Forebygging i helse- og velferdstjenestene må utformes slik at familiene selv blir i stand til å mestre tilværelsen og ta de beste valgene. Familier der en voksen eller et barn har funksjonsnedsettelse, møter ofte utfordringer i arbeid, skole og barnehage og skal motta samordnet hjelp og støtte. Tjenestene rettet inn mot familier der foreldre er rusmisbrukere eller har psykisk sykdom, skal styrkes.

1.1.2 *Sammendrag*

KAPITTEL 2. FAMILIENE BYGGER SAMFUNNET

Dette kapitlet legger noen premisser og rammer for meldingen. Familien er den grunnleggende enheten i samfunnet og har vist seg tilpasningsdyktig under skiftende samfunnsforhold. Kapitlet omtaler sentrale samfunnsverdier og viser til at mangfoldet i familieformer er stort. Familien i kunnskapssamfunnet og en digitalisert hverdag belyses.

De tidligere familiemeldingene fra 1973 (Korvald), 1982 (Brundtland; trukket av regjeringen Willoch), 1985 (Willoch) og 2003 (Bondevik II), viser at oppslutningen om familien er stabil i et tidsrom med ellers store endringer. I de tidligere meldingene var det stor oppmerksomhet om økonomi, inntektssikring og forbrukerpolitikk. St.meld. nr. 29 (2002–2003) Om familien – forpliktende samliv og foreldreskap, setter kjærlighet, omsorg og forhold innad i familien i sentrum. Denne meldingen følger opp dette og utvider perspektivet.

Regjeringen vil:

- støtte opp om en utvikling der alle familieformer respekteres
- tydeliggjøre grunnleggende familieverdier og menneskerettigheter som rammer rundt familie og individ
- sikre barn og unge en god oppvekst gjennom lovverk, tjenestetilbud og tidlig hjelp når familiene strever

- sikre at gutter og jenter skal ha like muligheter i praksis, gjennom å følge opp tiltakene i Meld. St. 7 (2015–2016) Likestilling i praksis – Like muligheter for kvinner og menn
- synliggjøre betydningen av besteforeldre og generasjoner i familiesammenheng
- øke digitaliseringen av offentlige tjenester for å bedre tilgjengeligheten og kvaliteten
- motvirke mobbing og hatefulle ytringer.

KAPITTEL 3. FRIVILLIGHETEN OG FAMILIENE

Kapitlet viser til at frivillig arbeid rettet mot og med familiene alltid har hatt stor betydning. En sterk frivillig sektor er med på å sikre frihet, mangfold og maktbalanse i samfunnet. Frivillige organisasjoner har en viktig rolle i arbeidet med integrering.

Regjeringen vil:

- følge opp Frivillighetserklæringen fra 2014 i årlige møter med partene for å belyse status om hvordan den etterleves
- støtte opp om det lokale arbeidet med å skape gode og inkluderende møteplasser for barn og unge gjennom tilskuddsordninger rettet mot kommuner og frivillige organisasjoner
- følge opp barnefattigdomsstrategien.

KAPITTEL 4. FAMILIEVERNTJENESTEN

Kapitlet beskriver familievern tjenesten og samfunnsoppdraget som ligger til grunn. Tjenesten er kraftig styrket i de siste års statsbudsjetter og er et satsingsområde for regjeringen. Det skal legges til rette for at flere kan ha et godt og stabilt familieliv, få hjelp til å forebygge samlivskonflikter, forsterke samlivet og redusere foreldrekonflikter etter samlivsbrudd. Parterapi, forebyggende arbeid, hjelp til familier med høyt konfliktnivå og familier med voldsproblematikk, skal ha prioritet. Tjenesten skal ha likeverdige tilbud over hele landet. Det er igangsatt et omfattende utviklingsarbeid i regi av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir).

Regjeringen vil:

- vurdere å lovfeste forebyggende arbeid i familievern tjenesten i lov om familievernkontorer
- følge opp Stortingets vedtak om å sørge for mer og systematisk samspill mellom familievernkontorene og de kommunale familienære tjenestene
- sørge for riktig dimensjonering, bedre tilgjengelighet og et mer likeverdig familievern tilbud som forutsatt av Stortinget
- sikre at Bufdir gjennomfører et helhetlig og framtidsrettet utviklingsarbeid i familievern tjenesten
- utvikle kunnskap om hvordan familier og par bruker det frivillige lavterskeltilbudet som gis av

familievernkontorene, herunder familier med innvandrerbakgrunn, og hvordan familievern-tjenestens tilbud kan nå ut til flere

- arbeide for at flere foreldre med høyt konflikt-nivå etter samlivsbrudd tar i bruk den frivillige delen av meklingsstilbudet på inntil sju timer
- sørge for at flere barn tilbys samtaletime når foreldrene er til meklings
- sikre at familievern-tjenesten støtter foreldre etter omsorgsovertakelse
- videreutvikle spisskompetanse om høykonflikt-familier i familievernet og dele kunnskapen
- heve spisskompetansen om vold i nære rela-sjoner i familievern-tjenesten, herunder effektiv arbeidsdeling med bl.a. stiftelsen Alternativ til Vold (ATV).

KAPITTEL 5. TRYGGE FAMILIER OG GODT FORELDRESKAP

Regjeringen bygger sin familiepolitikk på at familien og andre foresatte gir den beste omsorgen for barna. De aller fleste foreldre gir barna sine en trygg oppvekst med omsorg og kjærlighet. Det er likevel legitimt å ha behov for generelle og kvalitetssikrede råd og veiledning i foreldrerollen. Familier som har utfordringer skal få riktig hjelp til rett tid.

Kapitlet omtaler programmer og kurs som støtter opp om foreldreferdigheter og bistår familier som har behov for særskilt støtte eller oppfølging. Tidlig hjelp og forebygging understrekes i tråd med Meld. St. 19 (2014–2015) Folkehelsemeldingen – mestring og muligheter, og Meld. St. 26 (2014–2015), Frem-tidens primærhelsetjeneste – nærhet og helhet.

Regjeringen vil:

- etablere en nettbasert, interaktiv, lett tilgjengelig og kunnskapsbasert rådgivningstjeneste for foreldre
- styrke og utvikle tidlig innsats og forebygging for å hindre uheldig utvikling hos den enkelte og gjøre familiene i stand til å mestre egen tilværelse
- videreføre programmet Nurse-Family Partnership
- starte en gjennomgang av alle foreldrestøttende tiltak og programmer fra offentlige og private tjenesteytere som mottar offentlig støtte
- igangsette en evaluering av samlivskurs med offentlig støtte
- utvikle helsestasjonene som en av de viktigste familienære tjenestene
- følge opp det treårige prøveprosjektet som pågår i fem kommuner der familievern-tjenesten inngår i et systematisk samarbeid med helsestasjonene
- styrke arbeidet for barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling

- forenkle og klargjøre opplysningsplikten mellom barnevernet og andre tjenester
- bedre koordinering og samordning i de kommunale familienære tjenestene.

KAPITTEL 6. UNDER OG ETTER SAMLIV – BEGGE FORELDRE ER LIKEVERDIGE OMSORGPERSONER

Kapitlet understreker at foreldrene er de viktigste omsorgspersonene i barnas liv. Familiepolitikken legger til rette for likestilling mellom foreldrene, både hjemme og i arbeidslivet. Etter samlivsbrudd er gode samværs- og bostedsavtaler viktige. Barne-lovens avtalefrihet ligger til grunn. Foreldrene skal ha like muligheter og være likeverdige omsorgspersoner. Barnets beste skal alltid veie tyngst i saker om foreldretvister og samvær.

Regjeringen vil:

- endre barneloven for å fremme likestilt foreldreskap, ved å styrke foreldreansvaret, sikre kontakt med begge foreldrene og hindre samværs-sabotasje
- sikre bedre beskyttelse av barn og utrede endringer i barneloven om automatisk domstols-behandling, forenklet prosess av spørsmål om samværsrett mv., der det foreligger dom for alvorlig overgrep mot egne barn eller stebarn
- oppheve tidsfrister for å fremme sak om endring i farskap
- gjennomgå barnelovens regler om barnebidrag, herunder reglene om bidrag etter fylte 18 år
- vurdere å igangsette ny forskning om samlivsbrudd, delt bosted og flytting, med særlig vekt på barnets perspektiv og opplevelser.

KAPITTEL 7. VALGFRIHET OG FLEKSIBILITET FOR BARNEFAMILIENE

Kapitlet omtaler overføringer til og permisjonsordninger for barnefamiliene. Det er i samfunnets interesse å investere i familier med barn, både gjennom økonomisk støtte og et godt utviklet tjenestetilbud. Barnefamilier har i gjennomsnitt vesentlig høyere utgifter enn familier uten barn. Utgiftene stiger i takt med barnas alder. Foreldrepengeordningen sikrer den tidlige omsorgen for barnet, og mor eller far kan være hjemme med barnet det første leveåret. Gradert uttak er mulig i inntil tre år. Kontantstøtten gir finansiell støtte til foreldre som ønsker å være hjemme med eget barn mellom fylte ett og to år. Gode barnehager er tilgjengelig over hele landet, og rett til barnehageplass ble innført fra 2009. Kommunene har plikt til å gi skolefritidstilbud opp til 4. trinn. Skolefritidsordningen gjelder også 5.–7. trinn for elever med funksjonsnedsettelse. Skolefritidsordningen kan dermed også være et viktig avlastningstilbud for disse familiene.

Regjeringen er opptatt av økt valgfrihet og fleksibilitet i den betalte foreldrepermisjonsordningen og har tillit til at foreldrene selv kan vurdere hvilke løsninger som passer best i deres hverdag. Fellesdelen av foreldrepengeperioden ble økt fra 18 til 26 uker i 2014, slik at foreldrene kan fordele mer av stønadsperioden slik de selv ønsker. Engangsstønaden ytes til mødre som ikke har opparbeidet seg rett til foreldrepenger. Satsen ble økt i 2014 og 2015, og er ytterligere økt til 46 000 kroner fra 1. januar 2016.

Regjeringen vil:

- vurdere mer fleksible regler for uttak av foreldrepermisjon
- stramme inn retten til barnetrygd under utenlandsopphold fra seks til tre måneder. Lovforslag er fremmet for Stortinget
- sende på høring og følge opp innstillingen fra det offentlige utvalget som vurderer treffsikkerheten i de økonomiske overføringene til barnefamilie
- tydeliggjøre forbudet mot graviditetsdiskriminering i forslaget til ny felles diskrimineringslov.

KAPITTEL 8. RAMMER RUNDT FAMILIERS VALG

Kapitlet omtaler de økonomiske rammene rundt familiers valg og tilpasning. Foreldres situasjon og levekår har en direkte påvirkning på barn og unge. Lønnet arbeid er grunnlaget for familienes økonomi. Regjeringens mål er et trygt, fleksibelt og familievennlig arbeidsliv som sikrer høy sysselsetting og lav arbeidsledighet. Endringer i arbeidsmiljøloven i 2015 bidrar til å gjøre arbeidslivet mer fleksibelt, bl.a. gjennom at flere som i dag står uten jobb lettere skal få innpass i arbeidslivet.

Inntektssikringsordningene er viktige for å trygge og gi forutsigbare inntekter for dem som er for syke til å arbeide. Ny uføretrygd gjør det enklere å kombinere arbeid og trygd.

Selv om det er færre barn som lever i familier med lavinntekt i Norge enn de fleste andre land, har tallet økt de siste årene. Regjeringen prioriterer tiltak for at flere kommer i arbeid, kan forsørge seg selv og bidra til fellesskapet.

Det er viktig å bo godt for å gjennomføre utdanning, danne familie, være i arbeid og ta vare på helsen. Bostøtten og antall utleieboliger har økt.

Regjeringen vil:

- styrke arbeidet for å motvirke barnefattigdom og hindre at fattigdom går i arv, bl.a. ved å følge opp barnefattigdomsstrategien Barn som lever i fattigdom, Regjeringens strategi (2015–2017)
- videreutvikle tilskuddsordningene som er målrettet mot barnefattigdom

- følge opp implementeringen av Sjumilssteget i kommunene, der det er utarbeidet sjekklistor for hvordan kommunene ivaretar barnekonvensjonsbestemmelser
- utvikle og prøve ut et helhetlig oppfølgingsprogram for lavinntektsfamilier ved Nav-kontor
- følge opp Strategi for boligmarkedet og Bolig for arbeid – Nasjonal strategi for boligsosialt arbeid (2014–2020)
- fortsette opplæringen i personlig økonomi som Finansportalen, Økonomilappen, og Sjef i eget liv
- følge opp ny handlingsplan for universell utforming (2015–2019).

KAPITTEL 9. VOLD I NÆRE RELASJONER

Kapitlet gjennomgår sentrale elementer i regjeringens arbeid mot vold i nære relasjoner og følger opp evalueringen av krisesenterlovgivningen. Vold i nære relasjoner rammer mennesker der de skulle være tryggest, i familien. Nyere studier viser at vold og seksuelle overgrep rammer en betydelig del av befolkningen i Norge, både barn, ungdom og voksne. Eldre kan også være utsatt for slik vold.

Arbeidet mot vold i nære relasjoner er høyt prioritert av regjeringen, og en rekke planverk er under oppfølging. Flere stortingsmeldinger drøfter voldsproblematikken grundig og fremmer tiltak mot vold.

Regjeringen vil:

- aktivt følge opp evalueringen av krisesenterloven gjennom å utvikle veileder for faglig innhold og kvalitet i krisesentertilbudet, utarbeide en forskrift for fysisk sikring av lokaler og igangsette flere utviklingsprosjekter
- tydeliggjøre i helselovgivningen ansvaret for å forebygge, avdekke og avverge vold og seksuelle overgrep på systemnivå
- oppfordre kommunene til å utvikle egne handlingsplaner mot vold i nære relasjoner
- utarbeide en opptrappingsplan mot vold i nære relasjoner og styrke ivaretakelsen av barn utsatt for vold og overgrep
- følge opp ekspertutvalget som gjennomgår saker der barn og unge har vært utsatt for grov vold, seksuelle overgrep og alvorlig omsorgssvikt
- styrke forebygging og tidlig innsats for å hindre forekomsten av vold bl.a. gjennom forsterket familierettet arbeid
- sørge for at kunnskap om vold og seksuelle overgrep inngår i helse- og sosialfagutdanningene og i barnehage- og grunnskolelærerutdanningene slik at ansatte kan fange opp signaler tidlig
- arbeide målrettet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse og følge opp evalueringer og kunnskapsstatuser på områdene

- styrke samarbeidet mellom frivillige organisasjoner og myndigheter mot vold i nære relasjoner og følge opp samarbeidsforumet som er etablert.

KAPITTEL 10. DEMOGRAFISKE UTVIKLINGSTREKK

Kapitlet beskriver demografiske utviklingstrekk i Norge de siste årene. Norge har en høy fruktbarhet sammenliknet med de fleste andre europeiske land, selv om den har variert de siste årene. Kapitlet drøfter mulige forklaringer, herunder at Norge har en god familierpolitikk som gjør at foreldre kan kombinere arbeid og familieliv. Gjennomsnittsalderen for første fødsel er høyere enn før. Befolkningen blir eldre. Flere eldre lever lenger, har god økonomi og bidrar i familien og i samfunnet. Samtidig vil de eldste eldre etter hvert kreve mer av familien og samfunnet.

Regjeringen vil:

- sikre oppdatert kunnskap om fruktbarhet for å følge med på utviklingen
- utvikle en mangfoldig og helhetlig familierpolitikk som bidrar til at unge tar valg om å stifte familie.

KAPITTEL 11. INTERNASJONALT SAMARBEID OM FAMILIERPOLITIKK

Kapitlet omtaler viktige samarbeidsorganer for familierpolitikken og løfter enkelte sentrale spørsmål. Norge er bundet av internasjonale konvensjoner og avtaler i mange familierpolitiske spørsmål. Noen virker direkte inn på hvordan lover og regler utformes og hvordan rettspraksis følges opp i Norge.

Internasjonalt samarbeid om barne bortføring tar utgangspunkt i Haagkonvensjonen av 1980 og barne bortføringsloven. Som et tiltak for å legge til rette for rask tilbakeføring av barn som er bortført til utlandet og å forebygge og forhindre barne bortføring, vedtok Stortinget 6. juni 2014 lov om stans av offentlige ytelser og barnebidrag når en av foreldrene har bortført et barn til utlandet.

Stortinget har vedtatt at Norge skal slutte seg til Haagkonvensjonen av 1996. Konvensjonen trer i kraft 1. juli 2016. Denne konvensjonen vil bidra til å forebygge og løse foreldrekonflikter, barnevernsaker og i et visst monn barne bortføringsaker. Et nytt rundskriv om barn som har tilhørighet til flere land ble ferdigstilt i 2015 (Q-42/2015).

Regjeringen vil legge fram en melding til Stortinget om integreringspolitikken i 2016. Regjeringen har også nedsatt et ekspertutvalg for å se på hvilke langsiktige konsekvenser høy innvandring har for samfunnet.

Regjeringen vil:

- fortsette det internasjonale samarbeidet (i FN, Haagkonferansen for privatrett, EU/EØS, Euro-

parådet, Norden, OECD m.m.) på familierpolitiske områder

- evaluere lov om tilbakeholdelse av offentlige ytelser ved barne bortføring
- følge opp rundskriv Q-42/2015 Retningslinjer om behandlingen av barnevernsaker der barn har tilknytning til andre land
- se nærmere på om mekling i større grad vil kunne bidra til å løse barne bortføringsaker.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Arild Grande, Hege Haukeland Liadal, Sonja Mandt og Anette Trettebergstuen, fra Høyre, lederen Svein Harberg, Kårstein Eidem Løvaas og Mette Tønder, fra Fremskrittspartiet, Laila Marie Reiertsen og Ib Thomsen, og fra Kristelig Folkeparti, Geir Jørgen Bekkevold, viser til stortingsmeldingen og at regjeringen med den gir en samlet presentasjon av sentrale elementer i familierpolitikken. Komiteen viser til de tidligere familiemeldingene fra 1973 (Korvald), 1982 (Brundtland; trukket av regjeringen Willoch), 1985 (Willoch) og 2003 (Bondevik II).

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at dette er den første familiemeldingen siden 2003, og er fornøyd med at familiens viktige plass i samfunnet settes på dagsordenen. Flertallet viser til at mye har skjedd i samfunnet siden siste melding. Familiene har blitt mer mangfoldige, barns rettigheter har blitt tydeliggjort og familiene lever i en langt mer digital hverdag.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, vil fremheve at denne meldingen speiler dette. Dette flertallet viser til at meldingen er kunnskapsbasert og bygger på forskning og erfaringer fra mange samfunnssektorer. Samlet gir dette retning til den framtidige politikken. Samtidig er meldingen et verdidokument som løfter regjeringens og dette flertallets syn på familien som grunnleggende enhet og byggstein i samfunnet vårt. Tittelen «ansvar, frihet og valgmuligheter» viser til de verdier som bør være grunnsteinene i familierpolitikken.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, vil fremheve at

- familiene tar de beste valgene selv,

- familierettede ordninger skal være fleksible og gi valgfrihet,
- familier som strever skal få riktig hjelp til rett tid,
- forebygging av konflikter og dårlig helse er viktig og samfunnsøkonomisk riktig,
- trygge foreldre som mestrer egne liv, gir trygge barn,
- deltakelse i arbeidslivet gir gode rammer rundt familiers liv.

Flertallet viser til at informasjonsteknologien løftes fram som viktig for familielivet og familiers hverdag. Meldingen drøfter muligheter og ulemper ved teknologien og peker på behovet for økt foreldrekompetanse i å snakke med barn og unge om utfordringene, som for eksempel mobbing og vold på nett.

Flertallet viser til at meldingen ikke bare tar opp spørsmål rundt de første småbarnsårene, men også drøfter utfordringer for storbarnsforeldre og barn og voksne med funksjonsnedsettelser.

Flertallet vil fremheve at for første gang er generasjonssamspillet og besteforeldrene omtalt i en stortingsmelding om familier.

Flertallet viser til at en av de viktigste endringene det siste tiåret er barnets posisjon i familien og i samfunnet. Barn ses som individer med egne rettigheter i tråd med FNs barnekonvensjon. Flertallet vil fremheve at barn skal høres og medvirke i saker som angår dem og er tilfreds med at dette viktige perspektivet kommer klart frem i meldingen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet peker på at regjeringen har lagt frem en stortingsmelding om familiepolitikk som ikke inneholder tiltak som kan møte vanlige familiers utfordringer og behov, men i stor grad konsentrerer seg om familier med utfordringer.

Disse medlemmer mener det er behov for en styrking av bistanden til familier med ekstra behov, men hadde forventet at en varslet stortingsmelding om den brede familiepolitikken i større grad tok innover seg trender i familiemønsteret, samt vanlige utfordringer dagens familier støter på.

Komiteen vil bygge en fellesskapspolitikk som gir familiene frihet til å velge, og støtte til å mestre hverdagen.

Den norske familiepolitikken har gjennom historien gitt gode resultater. Velferdsstaten har gitt oss en hverdag med stor grad av rom for både familieliv og jobb, gjennom full barnehagedekning, gode permisjonsordninger og et trygt og regulert arbeidsliv. Komiteen peker på at i 1970 var under halvparten av norske kvinner i arbeid. I dag er rundt 3 av 4 kvinner i alderen 15–64 år sysselsatt. Fedre tar ansvar hjemme på en annen måte enn før. Norge har høy

yrkesdeltakelse og høy fruktbarhet sammenlignet med mange andre europeiske land.

De siste årene har imidlertid fødselsraten i befolkningen falt. Det samlede fruktbarhetstallet i 2015 var på 1,73 barn per kvinne, noe som er det laveste siden 1986. Både menn og kvinner utsetter i økende grad når de får sitt første barn, og færre får tre barn eller flere.

Dette kan etter komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiets og Kristelig Folkepartis mening skyldes at flere tar høyere utdanning senere, men også at flere opplever økonomisk utrygghet og et mer usikkert arbeidsmarked.

Komiteen peker på at norske familier har blitt mer likestilte enn tidligere. Kvinner har økt sin arbeidsinnsats, mens menn jobber noe mindre og tar mer ansvar hjemme. Økningen i kvinners yrkesdeltakelse har vært og er etter komiteens mening et avgjørende bidrag til arbeidslivet og økonomien. Komiteen mener likevel vi ikke er kommet langt nok i å få reell likestilling. Omsorgsoppgaver i familien, deltid- og lederstillinger i arbeidslivet samt lønn er fortsatt ulikt fordelt. I tillegg er det regionale forskjeller innad i Norge, og kvinner med innvandrerbakgrunn har generelt lavere yrkesdeltakelse enn andre kvinner.

Komiteen viser til de demografiske utfordringene vi står overfor, der vi de nærmeste tiårene vil få en stadig større andel av befolkningen på over 67 år. Det vil gi både et økt arbeidskraftsbehov og økt behov for et styrket omsorgstilbud. Flere vil få eldre foreldre med behov for støtte og omsorg i hverdagen. Komiteen påpeker at dette vil stille nye krav til det offentlige og familien.

Komiteen vil fremheve at dagens familier er mer mangfoldige enn tidligere. Alle må etter komiteens mening ha frihet til å være en del av en familie på den måten man selv ønsker. Ektepar med og uten barn, samboere med og uten barn, LHBTI-personer med og uten barn, aleneforeldre, samværsforeldre, fosterforeldre, enslige, vennefamilien – er eksempler på mangfoldet av familieformer i dag.

Når utdanningsmønstre, demografi og arbeidslivet endrer seg, må etter komiteens mening også de familiepolitiske virkemidlene fornyes. Komiteens mål er at flest mulig skal oppleve reell frihet til å kunne velge å få barn og samtidig ta utdanning eller være i full jobb.

Komiteen mener møteplasser og sosiale nettverk utenfor familien er svært viktig for barns utvikling. At alle barn kan ta del i et fellesskap, enten det er i frivilligheten, kulturlivet, idretten, barnehagen, skolen eller lokalsamfunnet, gir flere barn tilhørighet, selvtillit og mulighet til å utvikle seg. Politikken

skal etter komiteens mening være med på å bygge disse fellesskapene rundt barna og familiene.

Å få barn gir glede og utfordringer. Debatten om «tidsklemma» handler etter komiteens mening ofte om en meningsfull, men stressende hverdag med henting, bringing, aktiviteter og press på familietiden. Komiteen peker på at politiske tiltak alene kan ikke løse tids- eller omsorgsklemma. Å få hverdagen til å gå opp, er både et personlig og politisk ansvar.

Komiteens medlem fra Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti mener imidlertid det er behov for nye politiske tiltak som kan gi barnefamiliene mer tid sammen og større trygghet i hverdagen.

Familiepolitikken må etter komiteens mening også i større grad ta hensyn til mangfoldet blant familiene, og sørge for at alle opplever å ha trygge rammer og respekt for familielivet sitt. Økningen i kvinners yrkesdeltakelse har vært og er et stort bidrag til arbeidslivet og økonomien. Det er viktig for komiteen at familiepolitikken fortsatt skal innrettes slik at den legger til rette for at det er mulig å kombinere arbeid og familie, og bidra til at omsorgsansvaret fordeles likeverdig.

Komiteen mener omsorgsfamilier og familier som strever, må oppleve at fellesskapet stiller opp for dem, enten det er fra helsestasjonen, skolehelse-tjenesten, familiens hus, familievernkontor, frivilligheten eller i skolen og arbeidslivet. Det er viktig å anerkjenne og støtte opp om den omsorgen som finner sted i familien. Fellesskapet må etter komiteens mening styrke og utvikle velferdsordninger som hjelper disse familiene å mestre hverdagen.

2.1 Familiene bygger samfunnet

Komiteen viser til at familien er en grunnleggende enhet i samfunnet, og familien er det første og for mange det viktigste av alle fellesskapene man gjennom livet blir en del av. Komiteen viser til at en velfungerende familie gir tilhørighet, nærhet og fellesskap, og at barn opplever trygghet og omsorg i en godt fungerende familie. Familien skaper rammer for utvikling av personlig identitet og evnen til å utvikle sosiale relasjoner. Komiteen mener det er viktig å understreke at for mange oppleves ikke familien som et nært, trygt og omsorgsfullt fellesskap. Når barn utsettes for vold, overgrep og omsorgssvikt, skal samfunnet og myndighetene gripe inn for å sikre barnet en trygg oppvekst.

Komiteen viser til at familien for mange er den viktigste arenaen for tilhørighet, nærhet og fellesskap, og den trygge rammen rundt barns opp-

vekst. For barna er familien deres første læringsarena. Familien er stedet de først skal møte omsorg, bygge relasjoner og lære om den nødvendige samhandlingen mennesker imellom. Familien legger mye av grunnlaget for en god utvikling og trygg tilknytning, som de bærer med seg gjennom oppveksten.

Komiteen mener det for samfunnet er et ansvar å legge til rette for familien. Det er enorme gevinster i det å støtte familier slik at de har støtte til å fungere best mulig.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til Dokument 8:81 S (2015–2016) fra representanter fra Kristelig Folkeparti som viser bakgrunnen for og helheten i Kristelig Folkepartis familiepolitikk. Kristelig Folkeparti mener myndighetene har et ansvar for å legge til rette for sterke familier, fordi barn trenger trygge familier for å få en best mulig oppvekst, fordi vi som mennesker trenger andre mennesker rundt oss, og fordi vi som individer og som samfunn spares for store omkostninger når vi har en velfungerende familie rundt oss.

Komiteen viser til at aksept og respekt for ulike familie- og samlivsformer har økt de siste årene. Familiemønstre og samlivsformer har endret seg de siste femti årene. Alderen ved første ekteskapsinngåelse har økt betydelig. Fortsatt er det mange som inngår ekteskap; ifølge meldingen giftet 22 738 par seg i 2015. For de eldste aldersgruppene er ekteskap fortsatt mest vanlig. Men andelen samboere i forhold til gifte har økt gradvis fra 1980-tallet. 27 pst. av alle par var samboere i 2014, en økning fra 10 pst. i 1990.

Komiteen viser til at antall ekteskap mellom personer av samme kjønn er lavt og har vært relativt stabilt etter at endringer i ekteskapsloven i 2009 åpnet for likekjønnsekteskap. 269 ekteskap mellom likekjønnspar ble inngått i 2014. Om lag 60 prosent av alle de likekjønnede ekteskapene inngås mellom kvinner.

Komiteen viser til at over 20 000 barn årlig opplever at foreldrene flytter fra hverandre. Tallene for skilsmisser og separasjoner har ifølge meldingen vært ganske stabile fra 2007. Samlivsbrudd der det er felles barn, innebærer økonomiske kostnader for foreldre og for samfunn. Emosjonelle kostnader som følge av samlivsbrudd kan være store. Dette gjelder imidlertid også kostnadene som følger av å bli værende i dårlig fungerende eller konfliktfylte forhold, både for barn og voksne.

Komiteen viser til at det etter samlivsbrudd er vanlig at begge foreldre beholder omfattende kontakt med barna gjennom samværsordninger og ferier. Det er fortsatt vanligst at barn bor ett sted, som oftest hos mor, men det er en økning i antall foreldre som avtaler delt bosted for felles barn.

Komiteen viser til at Norge er blitt et mangfoldig samfunn med mange samlivsformer og ulike familieopprinnelse. Oppfatningen av hva som er familie og familiemedlemmer, og hva som ligger i roller som partnere, mødre, fedre og barn, har endret seg vesentlig.

Komiteen viser til at regjeringen i meldingen skriver at familiebegrepet i dag må knyttes til mer enn kjernefamilien, og at det innebærer at familiepolitiske tiltak må tilpasses det eksisterende familiemangfoldet, og komiteen er enig i dette.

Regjeringen omtaler i meldingen stjernefamilier, familier som adopterer, fosterfamilier, regnbuefamilier, familier der voksne eller barn har en funksjonsnedsettelse, samiske familier, samt familier med status som nasjonale minoriteter: jøder, kvener/norskfinnere, skogfinnere, rom og romanifolket/tatere, samt familier med innvandrerbakgrunn.

Komiteen viser til at regjeringen i meldingen vektlegger et generasjonsperspektiv. Komiteen viser til at flertallet av befolkningen i storparten av livet er i en familiesammenheng med minst tre generasjoner. Økt livslengde gjør at generasjonsrelasjoner er mer langvarige enn før. Komiteen vil påpeke at støtte og formidling av verdier, kultur og tradisjon er viktig i samværet mellom barn, barnebarn og besteforeldre. Generasjonssamarbeid kan være et verdifullt fellesskap med stor betydning for mange familier. Det er imidlertid viktig å anerkjenne at ikke alle har besteforeldre, at besteforeldre i stadig større grad er yrkesaktive, og at ikke alle besteforeldre kan eller vil bidra aktivt i hverdagslivet i storfamilien.

Komiteen viser til at regjeringen i meldingen omtaler økningen i antallet aleneboende. Aleneboende defineres her som énpersonshusholdning. De aller fleste vil før eller senere oppleve å være aleneboende. Komiteen vil understreke at aleneboende er en uensartet befolkningsgruppe. I Norge bodde 960 000 personer alene per 1. januar 2014, dvs. nesten en av fem personer. Husholdninger med én person utgjorde 41 pst. av husholdningene. Antallet aleneboende har økt de siste 15–20 årene, og det forventes at andelen aleneboende vil øke de neste 30 årene. Komiteen viser til at regjeringen peker på at økte boligpriser kan ramme denne gruppen spesielt hardt, samt at felleskostnader, kommunale avgifter mv. utgjør en større andel av aleneboendes budsjett. Aleneboendes organisasjoner løfter boutgifter, kommunale avgifter og «smådriftsulemper» som viktige utfordringer. Regjeringen viser til bostøtten, startlån, ytterligere differensiering av ulike gebyr og avgifter knyttet til bolig som aktuelle virkemidler i møte med disse utfordringene. Komiteen støtter dette.

Komiteen viser til at regjeringen understreker at barns rett til en god oppvekst er grunnleggende.

Alle barn har egne rettigheter og foreldre har et ansvar for å ta vare på sine barn og sørge for en trygg oppvekst. Det er dessverre ikke alltid slik at barns rettigheter anerkjennes eller respekteres. Det er alminnelig enighet om at fravær av fare, risiko, bekymringer og frykt gir trygghet. Vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt er alvorlige trusler mot barns trygghet. Vi vet at mange barn utsettes for dette. Det er ikke akseptabelt.

Komiteen viser videre til at oppvekst i en familie med vedvarende lavinntekt kan være problemfylt.

Komiteen viser til at regjeringen i meldingen tar opp at småbarns- og storbarnsfamilier har ulike utfordringer. Komiteen mener dette er et viktig perspektiv. Barn og familier er forskjellige og har ulike behov. Barn og familier forandrer seg også over tid, og barnas og familienes behov endrer seg også med tiden. Det er viktig med politiske løsninger og virkemidler som treffer barn og familier i de ulike periodene.

Komiteen viser videre til at familien i kunnskapssamfunnet og en digitalisert hverdag belyses i meldingen. Komiteen vil i denne sammenheng spesielt understreke barnehagens og skolens betydning som del av barn og unges og familienes hverdag, behovet for godt hjem/barnehage-samarbeid og hjem/skole-samarbeid, samt behovet for tiltak mot mobbing.

Komiteen viser til at regjeringen blant annet vil støtte opp om en utvikling der alle familieformer respekteres, tydeliggjøre grunnleggende familieverdier og menneskerettigheter som rammer rundt familie og individ, sikre barn og unge en god oppvekst gjennom lovverk, tjenestetilbud og tidlig hjelp når familiene strever, sikre at gutter og jenter skal ha like muligheter i praksis, gjennom å følge opp tiltakene i Meld. St. 7 (2015–2016) Likestilling i praksis – Like muligheter for kvinner og menn, og innstilling, samt motvirke mobbing og hatefulle ytringer. Komiteen støtter dette.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at regjeringen har lagt fram en samlet strategi for barn som lever i fattigdom, med 64 tiltak. Flertallet viser til at målet med strategien er å forebygge at fattigdom går i arv og dempe negative konsekvenser for barn og unge. Målet er å skape muligheter for alle. Flertallet er positive til at det sosiale nettverket skal styrkes slik at færre barn faller utenfor. Barn skal ha muligheter til å delta jevnlig i minst én organisert fritidsaktivitet sammen med andre, uavhengig av foreldrenes økonomi.

2.2 Frivilligheten og familiene

Komiteen viser til at frivillig arbeid rettet mot og med familiene alltid har hatt stor betydning. En sterk frivillig sektor er med på å sikre frihet, mangfold og maktbalanse i samfunnet. Komiteen viser til at regjeringen i meldingen peker på mange frivillige og ideelle organisasjoner som gjør et godt og viktig arbeid for å støtte opp under familiene og at regjeringen ønsker å gi rom for at frivillig arbeid kan videreutvikle seg på egne premisser. Komiteen støtter dette og understreker behovet for en fri og uavhengig sivilsektor. Komiteen viser til at frivilligheten spiller en stor rolle i de aller fleste enkeltindividers og familiers liv, og vil i denne sammenheng spesielt peke på at frivillige organisasjoner innen kultur, idrett og kunst er blant de viktigste fritidsaktivitetene for barn og unge.

Komiteen viser videre til at regjeringen understreker betydningen av frivillige og ideelle organisasjoners innsats i det konkrete integreringsarbeidet som ligger foran, og komiteen peker i denne sammenheng på Stortingets behandling av melding om integrering våren 2016, jf. Meld. St. 30 (2015–2016).

Komiteen viser til at regjeringen blant annet vil støtte opp om det lokale arbeidet med å skape gode og inkluderende møteplasser for barn og unge gjennom tilskuddsordninger rettet mot kommuner og frivillige organisasjoner. Komiteen støtter dette.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at frivillig arbeid på mange måter skaper og forsterker lokale sosiale fellesskap og for mange fungerer som en døråpner og en brobygger. Flertallet viser til at regjeringen i meldingen peker på en rekke gode eksempler på frivillig, familierettet arbeid. Barnevakten.no, Home-Start Familiekontakten, Forandringsfabrikken, Barnevernsproffene, Landsforeningen for barnevernsbarn og For Fangers Pårørende er alle gode eksempler på aktører som på ulike felt og ulike måter bidrar med svært viktig samfunnsarbeid for barn, unge og familier. Det pekes også i meldingen på eksempler på frivillig integreringsarbeid. Atlas kompetanse, JURKs prosjekt Rettighetsinformasjon til kvinner ankommet gjennom familieinnvandring, Multikulturelt Initiativ- og Ressursnettverk, MiRA – Ressurssenter for kvinner med minoritetsbakgrunn og PMV – Senter for helse, dialog og utvikling, er aktører som på ulike måter bidrar med viktig og positivt arbeid på integreringsfeltet.

2.3 Familievern tjenesten

Komiteen viser til at Stortinget har bedt om å få en helhetlig sak til behandling om familievern tilbudet, jf. Innst. 14 S (2015–2016). Bakgrunnen for

dette er at komiteen mener det er naturlig og viktig at Stortinget som lovgivende og bevilgende myndighet får en oversikt over og anledning til en helhetlig gjennomgang også av familievernets dimensjonering, i tillegg til oppgaver og økonomi. Regjeringen redegjør i meldingens kapittel 4 for arbeidet med å sikre riktig dimensjonering, bedre tilgjengelighet og et mer likeverdig familievern tilbud.

Komiteen viser til at kapitlet beskriver familievern tjenesten og samfunnsoppdraget som ligger til grunn. Regjeringen vil ifølge meldingen at det skal legges til rette for at flere kan ha et godt og stabilt familieliv, få hjelp til å forebygge samlivskonflikter, forsterke samlivet og redusere foreldrekonflikter etter samlivsbrudd. Parterapi, forebyggende arbeid, hjelp til familier med høyt konfliktnivå og familier med voldsproblematikk skal ha prioritet. Tjenesten skal ha likeverdige tilbud over hele landet.

Komiteen viser til at familievernet er et av samfunnets viktigste hjelpetilbud til familiene. Det offentlige og det ideelle familievernet gir et tilbud om behandling og rådgivning der det oppleves vansker, konflikter eller kriser i familien, bestående av parterapi, familierterapi og meklings ved samlivsbrudd. De skal også drive forebyggende arbeid, i form av ulike grupper og kurstilbud.

Komiteen viser til at familievernet er den eneste delen av hjelpeapparatet som har familien som hovedarbeidsområde. Antall samlivsbrudd er fortsatt høyt, og mange foreldre har høyt konfliktnivå før, under og etter samlivsbrudd. Det gir familievernet en nøkkelrolle for barns livskvalitet. De gir en hjelp til å skape stabile samliv, og ved samlivsbrudd kan de gi hjelp og veiledning til fortsatt å være gode foreldre. Komiteen viser til at et viktig særtrekk ved familievernet er at det er et gratis lavterskeltilbud på førstelinjenivå, samtidig som kontorene er tverrfaglig bemannet på spesialistnivå. Komiteen viser til at familievern tjenesten årlig gir tilbud til om lag 49 000 par og familier. Komiteen mener det er avgjørende at familievernet er dimensjonert slik at det har et høyt nok antall terapeuter i forhold til innbyggerantall og at det er organisert slik at tilgjengeligheten er god. Familievernet er og skal være et lavterskeltilbud til hele befolkningen, og dette forutsetter at det ikke er lang reiseavstand til familievern tilbud ved behov.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti viser til at antallet kontorer er redusert de siste årene, og vil understreke at en ytterligere reduksjon av antall kontorer ikke bør gjennomføres, og at Stortinget bør involveres dersom videre sammenslåing av kontorer vurderes.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, vil understreke behovet for at familievernnet har fokus på familievernets tradisjonelle oppgaver og ikke i for stor grad må vektlegge det såkalte utvidede mandat. Flertallet mener det er viktig for befolkningen at familievernets lovpålagte oppgaver til par og familier opprettholdes og får nok oppmerksomhet.

Komiteen mener det er viktig at familievernnet også er tilgjengelig for vanlige folk med vanlige problemer. Komiteen vil understreke at familievernets kjerneoppgaver fortsatt er behandling av par og familier der det foreligger utfordringer og kriser. Komiteen vil videre understreke at samlivskurs og grupper om familierelaterte tema også er en del av familievernets samfunnsoppdrag.

Komiteen viser til at mange nye innsats- og ansvarsområder har kommet til i de senere år. Blant annet gjelder dette økt fokus på familievold, samarbeid med barnevernet og andre, oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse, tilsyn, mer mekling og flere saker med høy grad av konflikt. Komiteen vil understreke at nye ansvarsområder forutsetter økning i ressurstilfang, slik at både det lovpålagte og det forebyggende arbeidet familievernnet tilbyr kan ivaretas.

Komiteen viser til at i tillegg til det lovpålagte arbeidet driver familievernkontorene utadrettet informasjons- og opplæringsvirksomhet, rettet mot hjelpeapparatet og publikum. De har tilbud om forebyggende tiltak til mennesker i ulike faser av familielivet. Når det er ressursknapphet, og valg må gjøres mellom forebygging og reparasjon, taper ofte det forebyggende aspektet. Slik også i familievernnet. Det er derfor viktig at ressursnivået er i tråd med oppgave- og ansvarsmengde, slik at det også blir mer rom for det forebyggende arbeidet. Familievernnet kan i sitt forebyggende arbeid dra veksler på den store kompetansen de opparbeider seg gjennom sitt meklingsarbeid. Komiteen viser til at regjeringen i meldingen skriver at den vil vurdere å utrede lovfesting av forebyggende arbeid i familievern tjenesten. Komiteen vil understreke betydningen av familievernets forebyggende virksomhet og betydningen av at dette arbeidet prioriteres.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag for Stortinget om lovfesting av forebyggende arbeid i familievern tjenesten.»

Komiteen viser til at det forebyggende arbeidet kan gjøre at færre barn og foreldre opplever samlivsbrudd, og det kan styrke muligheten for godt foreldresamarbeid i etterkant av et brudd.

Komiteen viser til at samlivskursene som tilbys i regi av eller med støtte fra familievernkontorene, er bredspektret. Det legges økende vekt på å trekke inn barna og deres behov. Det finnes kurs bl.a. for førstegangsførelse, for foreldre med funksjonshemmede barn, for foreldre som har levd sammen en stund, for foreldre etter skilsmisse, for døve, barnegrupper, sorggrupper, krisegrupper m.m. Denne bredden reflekterer mangfoldet og ulikhetene i familiene og i deres behov. Komiteen viser til at familievernnet har vist seg å kunne opprette nye tiltak når behov oppstår. Komiteen vil påpeke at familievernkontorenes mekling, kliniske virksomhet og utadrettede arbeid bidrar til å forebygge behovet for henvisning til sektorene barnevern, rus, PP-tjeneste og psykiatri.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti viser til at Familievernnet i Norge ble startet opp av Den norske Kirke/Norsk Menighetsinstitutt. De offentlige kontorene har utspring i Mødrehygienebevegelsen og Katti Anker Møllers og Karl Evangs arbeid. I dag er det familievernkontor i alle fylker, ideelt eller offentlig drevet. Av de totalt 42 kontorene er 23 offentlige, 11 er organisert gjennom Stiftelsen Kirkens Familievern, og 8 er selvstendige stiftelser. Disse medlemmer viser til at de offentlige og de ideelle kontorene har det samme tilbudet og forholdet seg til det samme regelverk. De ideelle kontorene har alle driftsavtale med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) og fullfinansieres av staten.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti vil påpeke at som ideell aktør har det kirkelige familievernnet mulighet for å få øye på nye behov og snu seg raskt rundt. Det gir ny læring og innsikt som kommer både det ideelle og offentlige familievernnet til gode. Det tosporede familievernnet blir slik en ressurs og gir synergieffekter.

Familievernnet er en relativt ung tjeneste, der de ideelle og offentlige har utfordret hverandre og sammen skapt en effektiv og kompetansepreget tjeneste spredt utover hele landet. Dette medlem mener at for å opprettholde og styrke disse positive effektene av det tosporede familievernnet er det viktig å også passe på at det kirkelige familievernnet ikke holdes tilbake av for store detaljeringskrav og av knapphet på bevilgninger til ivaretagelse av sine administrative behov.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at Stortinget i desember 2014 fattet anmodningsvedtak nr. 218 der regjeringen bes om å vurdere å fremme forslag om at alle barn skal tilbys en egen samtaletime hos familievernnet når foreldrene er inne til mekling etter samlivsbrudd. Flertallet viser til at antall barn som deltok i mekling ifølge tall fra 2011, var på 4 pst., og at tallet er økt til om lag 7 pst. i 2014. Flertallet viser til at regjeringen i meldingen skriver at Bufdir skal utrede og iverksette andre tiltak for å styrke barns medvirkning, samt at departementet vil følge utviklingen. Flertallet forventer at Stortingets vedtak om egen time samt økte midler øremerket dette arbeidet, raskt resulterer i at alle barn som er inne til mekling etter samlivsbrudd faktisk tilbys en egen samtaletime. Flertallet viser i denne sammenheng til den såkalte Grenlandsmodellen som omtales i meldingens boks 4.5 og positive erfaringer med denne.

Komiteen viser til at meklingsordningen ble endret i 2007 for å gi mer tid til foreldrepar med størst behov og for å oppnå flere avtaler i høykonfliktsakene. Komiteen viser til at evalueringsrapporten fra SINTEF viser at disse målene ikke er nådd. Komiteen mener det er viktig å arbeide for at flere foreldre kommer til enighet under mekling fordi det vil spare barna og foreldrene for belastningen ved en domstolsbehandling. Færre domstolssaker vil også utgjøre en besparelse rent samfunnsøkonomisk. Komiteen viser til prosjektet Sør-Trøndelag tingrett og Familievernkontoret i Sør-Trøndelag har etablert for å styrke samarbeidet i foreldretvister med høyt konfliktnivå. Komiteen ber regjeringen ta med seg de gode erfaringene og kunnskapen fra dette prosjektet i det videre arbeidet med å få flere saker løst uten domstolsbehandling og mer frivillig mekling for foreldre med høyt konfliktnivå. Komiteen vil understreke at dette er et arbeid som er svært viktig og som bør prioriteres.

Komiteen viser til at regjeringen blant annet vil vurdere å lovfeste forebyggende arbeid i familievern tjenesten i lov om familievernkontorer, utvikle kunnskap om hvordan familier og par bruker det frivillige lavterskeltilbudet som gis av familievernkontorene, herunder familier med innvandrerbakgrunn, og hvordan familievern tjenestens tilbud kan nå ut til flere, arbeide for at flere foreldre med høyt konfliktnivå etter samlivsbrudd tar i bruk den frivillige delen av meklingsstilbudet på inntil sju timer, samt sørge for at flere barn tilbys samtaletime når foreldrene er til mekling. Komiteen støtter dette.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig

Folkeparti, er glad for den store satsingen på familievern til budet. Familievernnet sitter på stor kompetanse, kompetanse som burde blitt mer brukt opp mot andre instanser. Man vet at det er og har vært en økning i konflikter ved samlivsbrudd. Her gjør familievernnet en stor innsats. Forebygging er viktig, og ikke minst forebygging av nettopp samlivskonflikter. Kan man hindre samlivsbrudd og mulige konflikter, styrker man også stabilitet og opprettholdelse av gode familieforhold, ikke minst der barn er involvert. Flertallet mener derfor at familievernnet bør samarbeide mer med barnevern og helsestasjon. Dette for å forebygge mer og bidra med sin kompetanse på tvers. Kommunene bør også støtte opp om og legge til rette for et slikt samarbeid.

Flertallet viser til at familievern tjenesten årlig gir tilbud til om lag 49 000 par og familier. Mer enn halvparten av brukerne er par som søker hjelp i forbindelse med samlivskonflikter eller kriser. Flertallet ser at par som møter til lovpålagt mekling fordi de har barn under 16 år, utgjør om lag 40 pst. av brukerne. Flertallet merker seg at samtaleterapi for familier er det viktigste tilbudet i behandlingssaker og gruppeterapi; foreldreveiledning og samlivskurs kan inngå i det helhetlige tilbudet til familiene.

Flertallet er positiv til en videreutvikling av samarbeidet mellom familievern og barnevern, da samarbeidet kan virke forebyggende for familier i risikogrupper og kan forhindre omsorgsovertagelser.

Flertallet er positiv til at det vil bli arbeidet videre med utvikling av forebyggende samlivskurs for foreldre gjennom helsestasjonene og at det skal satses videre på et samarbeid mellom familievernnet og helsestasjonene om parkurs for førstegangsførelde. Et godt parforhold betyr mye for livskvaliteten til foreldrene og er også svært viktig for barns oppvekst.

Flertallet er tilfreds med at regjeringen vil

- vurdere å lovfeste forebyggende arbeid i familievern tjenesten i lov om familievernkontorer
- følge opp Stortingets vedtak om å sørge for mer og systematisk samspill mellom familievernkontorene og de kommunale familienære tjenestene
- sørge for riktig dimensjonering, bedre tilgjengelighet og et mer likeverdig familievern tilbud som forutsatt av Stortinget
- sikre at Bufdir gjennomfører et helhetlig og framtidsrettet utviklingsarbeid i familievern tjenesten
- utvikle kunnskap om hvordan familier og par bruker det frivillige lavterskeltilbudet som gis av familievernkontorene, herunder familier med innvandrerbakgrunn, og hvordan familievern tjenestens tilbud kan nå ut til flere

- arbeide for at flere foreldre med høyt konfliktnivå etter samlivsbrudd tar i bruk den frivillige delen av meklingsstilbudet på inntil 7 timer
- sørge for at flere barn tilbys samtaletime når foreldrene er til mekling
- sikre at familieverntjenesten støtter foreldre etter omsorgsovertakelse
- videreutvikle spisskompetanse om høykonfliktfamilier i familievernet og dele kunnskapen
- heve spisskompetansen om vold i nære relasjoner i familieverntjenesten, herunder effektiv arbeidsdeling med bl.a. stiftelsen Alternativ til vold (ATV).

2.4 Trygge familier og godt foreldreskap

Komiteen viser til at regjeringen i kapitlet om trygge familier og godt foreldreskap omtaler verdien av generell familiepolitikk, primærhelsetjenestens betydning for familiene, barneverntjenesten, samt samliv og foreldreskap, herunder samlivskurs og foreldreveiledning.

Komiteen viser til at regjeringen blant annet vil etablere en nettbasert, interaktiv, lett tilgjengelig og kunnskapsbasert rådgivningstjeneste for foreldre, styrke og utvikle tidlig innsats og forebygging for å hindre uheldig utvikling hos den enkelte og gjøre familiene i stand til å mestre egen tilværelse, videreføre programmet Nurse-Family Partnership, starte en gjennomgang av alle foreldrestøttende tiltak og programmer fra offentlige og private tjenesteytere som mottar offentlig støtte, igangsette en evaluering av samlivskurs med offentlig støtte, utvikle helsestasjonene som en av de viktigste familienære tjenestene, styrke arbeidet for barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, samt forenkle og klargjøre opplysningsplikten mellom barnevernet og andre tjenester og sikre bedre koordinering og samordning i de kommunale familienære tjenestene.

Komiteen støtter dette.

Komiteen viser til at barneverntjenesten har som en viktig oppgave å sørge for at barn og unge får medvirke i alle forhold som berører dem, og at det tilrettelegges for samtaler med barn.

Barnesamtalen er viktig for å ivareta barnets rett til å få informasjon, å si sin mening og å være med i beslutningsprosessen. På bakgrunn av blant annet en rapport fra Folkehelseinstituttet om samtaler med barn, utvikler Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet en faglig veiledning til familieverntjenesten om samtaler med barn både i mekling og i andre familiesaker. Komiteen er tilfreds med at regjeringen har støttet arbeidet med å implementere barnesamtalen i 30 kommuner i Aust- og Vest-Agder, og at fylkesmannsembetet i tre år har fått støtte for å tilby kom-

munale faggrupper kurs i samtale med barn om vold og overgrep.

Komiteen understreker at et godt samarbeid mellom den regionalt organiserte familieverntjenesten, statlig og kommunalt barnevern og andre tjenester, er viktig. Et uttalt mål i samarbeidet mellom familievern og barnevern er å øke kvaliteten for brukerne innenfor begge tjenestene. Familieverntjenesten har metoder og kompetanse som er til nytte for barn og familier i krise. Komiteen mener at en videreutvikling av samarbeidet mellom de to tjenesteområdene vil være forebyggende for familier i risikozonen og i mange tilfeller kan forhindre omsorgsovertakelse. Komiteen viser til at Stortinget har bedt regjeringen utrede hvordan familievernet i større grad kan arbeide forebyggende i samarbeid med kommunale tjenester, og komiteen ser frem til at regjeringen følger opp dette på egnet måte.

Komiteen peker på at risikofaktorer som kan føre til en uheldig utvikling hos et barn, må oppdages og kartlegges så tidlig som mulig, og følges opp med gode tiltak av barnevernet og andre tjenester. Små barn er mer påvirkelige og mottakelige for hjelp enn eldre barn. Jo tidligere hjelpetiltak settes inn, desto bedre er prognosen for en positiv utvikling, både for familien og barnet, slik at omsorgsovertakelse kan unngås. Flertallet viser til regjeringens innsats for å styrke arbeidet for barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, og til oppdraget som Regionscenteret for barn og unges psykiske helse (RBUP) Øst og Sør har fått i oppgave å kartlegge og gi anbefaling for virksomme og kvalitetssikrede utredningsmetoder. En kunnskapsoversikt over virksomme intervensjonsmetoder for utsatte sped- og småbarn skal være ferdig våren 2016.

Komiteen viser til at alle offentlige tjenester og instanser, og en rekke profesjonsutøvere, har en lovpålagt plikt til å gi opplysninger til barnevernet ved alvorlig bekymring for et barn. Komiteen støtter at det i tiltaksplanen til denne meldingen foreslås at opplysningsplikten til barnevernet skal forenkles og klargjøres. Formålet med dette er å øke ulike myndigheters og yrkesutøveres oppmerksomhet om, forståelse for og etterlevelse av opplysningsplikten til barnevernet.

Komiteen viser til at i tilfeller hvor foreldrene går fra hverandre, er det viktig å sikre et godt tilbud slik at barna ikke påvirkes langvarig på en negativ måte. Det må legges til rette for at barna blir sett og får den støtten de trenger i en vanskelig situasjon. Komiteen viser til at familieverntjenesten har mange tilbud om hjelp og støtte for barn etter samlivsbrudd, og en rekke skoler og helsesøstre tilbyr samtalegrupper. Komiteen ønsker også å vise til et avsluttet prosjekt hvor et program med samtalegrupper for familier med store samarbeidskonflikter, kalt

PIS-grupper (Program for implementering av samtalegrupper for skilsmissebarn), har vært svært vellykket. I prosjektet samarbeidet familievernkontorer med skolehelsetjenesten, og erfaringer fra prosjektet gir støtte til planen om tettere samarbeid mellom familievernkontorene og kommunale tjenester.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, viser til Meld. St. 26 (2014–2015) Fremtidens primære helse-tjeneste – nærhet og helhet, hvor regjeringen varsler at helsestasjons- og skolehelsetjenesten fortsatt skal styrkes gjennom en økning av kommunens frie inntekter. Flertallet mener alle barn skal ha mulighet til og enkelt kunne ta kontakt med helsesøster for å få hjelp og veiledning.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti understreker betydningen av at helsestasjonstjenesten og skolehelsetjenesten styrkes systematisk og offensivt gjennom de årlige budsjettene. Dette medlem mener det er helt nødvendig å øremerke midler til disse tjenestene, og viser til at det som følge av Innst. 11 S (2015–2016) ble øremerket 100 mill. kroner til skolehelsetjenesten utover det som ble tildelt kommunene som frie midler gjennom Prop. 1 S (2015–2016). Dette medlem understreker at det er viktig at tildelingen i sin helhet øremerkes til disse viktige lavterskeltilbudene inntil tjenestene er på riktig nivå med tilstrekkelig bemanning. Dette medlem ønsker en bindende bemanningsnorm for antall ansatte i skolehelsetjenesten og viser til at regjeringen som følge av Innst. 315 S (2014–2015), jf. Dokument 8:54 S (2014–2015) skal utrede en slik norm.

Komiteen er svært opptatt av at familier skal være trygge på sin rolle som familie. Samtidig er det viktig for samfunnet å fange opp når familier er utrygge, det være seg ved økonomiske utfordringer eller helsemessige utfordringer, og da spesielt der det er barn involvert. Mange instanser er klar over sitt ansvar i å kartlegge eventuelle barn som lider på grunn av at omsorgspersoner har ulike utfordringer. Men allikevel ser en at barn ikke blir sett og godt nok ivaretatt ved de ulike utfordringer foreldre står i. Derfor må en hele tiden tenke familien under ett når sykdom, økonomiske utfordringer der en søker sosialhjelp eller andre problem, dukker opp for familien.

2.5 Under og etter samliv – begge foreldre er likeverdige omsorgspersoner

Komiteen viser til at foreldrene er de viktigste omsorgspersonene i barnas liv. Familiepolitikken legger til rette for likestilling mellom foreldrene, både hjemme og i arbeidslivet. Komiteen vil imid-

lertid understreke at hensynet til barnets beste alltid må være overordnet hensynet til foreldrenes behov, og at dette også må være avgjørende i forbindelse med samværs- og bostedsordninger etter samlivsbrudd. Komiteen viser til at regjeringen peker på at gode samværs- og bostedsavtaler er viktige etter samlivsbrudd, at barnelovens avtalefrihet ligger til grunn, at foreldrene skal ha like muligheter og være likeverdige omsorgspersoner, samt at barnets beste alltid skal veie tyngst i saker om foreldretvister og samvær.

Komiteen viser til at regjeringen blant annet vil vurdere å igangsette ny forskning om samlivsbrudd, delt bosted og flytting, med særlig vekt på barnets perspektiv og opplevelser. Komiteen støtter dette.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, viser til endringer i barneloven for å fremme likestilt foreldreskap. For å sikre barn samvær med begge foreldrene og dempe konflikter mellom foreldre som rammer barna, ønsker regjeringen å likestille foreldre som omsorgspersoner med samme rettigheter, men sikre at hensynet til barnet alltid veier tyngst i saker om foreldretvister og samvær. Flertallet viser til at endringer i barneloven tar sikte på å fremme likestilt foreldreskap og dempe konflikt som rammer barna.

2.6 Valgfrihet og fleksibilitet for barnefamiliene

Komiteen viser til at regjeringen omtaler de ulike økonomiske ordningene og tjenestetilbudet til barnefamiliene i kapittel 7. Regjeringen påpeker at det er i samfunnets interesse å investere i familier med barn, både gjennom økonomisk støtte og et godt utviklet tjenestetilbud. Komiteen støtter dette. Barnefamilier har i gjennomsnitt vesentlig høyere utgifter enn familier uten barn. Utgiftene stiger i takt med barnas alder.

Komiteen viser til at regjeringen blant annet vil sende på høring og følge opp innstillingen fra det offentlige utvalget som vurderer treffsikkerheten i de økonomiske overføringene til barnefamiliene, og at regjeringen vil tydeliggjøre forbudet mot graviditetsdiskriminering i forslaget til ny felles diskrimineringslov. Komiteen støtter dette.

2.7 Rammer rundt familiers valg

Komiteen viser til at regjeringen i kapittel 8 omtaler de økonomiske rammene rundt familiers valg og tilpasning. Foreldres situasjon og levekår har en direkte påvirkning på barn og unge, og lønnet arbeid er grunnlaget for familienes økonomi. Inntektssikringsordningene er viktige for å trygge og gi forutsigbare inntekter for dem som ikke kan arbeide.

Selv om det er færre barn som lever i familier med lavinntekt i Norge enn de fleste andre land, har tallet økt de siste årene. Det er ifølge meldingen (jf. SSB (2015): Innteks- og formuesstatistikk for husholdninger, 2014) beregnet at om lag 92 000 barn befant seg i gruppen med vedvarende lavinntekt i perioden 2012–2014. Komiteen mener det er behov for bred og målrettet innsats mot barnefattigdom.

Komiteen viser videre til at kapitlet omtaler familien som forbrukere, samt regjeringens arbeid med universell utforming. Komiteen viser til at regjeringen blant annet vil følge opp ny handlingsplan for universell utforming (2015–2019). Komiteen støtter dette.

Komiteen peker på at barn fra barnefamilier med lave inntekter har økt sannsynlighet for selv å ha lave inntekter som voksne. Det er også en klar sammenheng mellom å vokse opp i fattigdom og redusert helse, og flere studier viser at familiens økonomi og barns psykiske helse henger sammen. Depresjon, atferdsproblemer, antisosial atferd eller angst kan koples til foreldrenes sosioøkonomiske situasjon. Effekten av familieøkonomien virker trolig indirekte gjennom mekanismer som f.eks. opplevelsen av økonomisk knapphet, stressende familierelasjoner eller redusert sosial deltakelse.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at i mai 2015 la regjeringen frem en samlet strategi for «Barn som lever i fattigdom», regjeringens strategi (2015–2017) med 64 tiltak. Målet med strategien er å forebygge at fattigdom går i arv og å dempe negative konsekvenser for barn og unge. Regjeringens mål er å skape muligheter for alle. 60 av 64 tiltak er igangsatt. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet skal i tillegg koordinere kunnskapsinnhenting om barnefattigdom og publisere funn hvert annet år fra og med 2017.

Flertallet viser blant annet til at i budsjettet for 2016 ble økt innsats mot barnefattigdom med 89 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2015. Flere tilskuddsordninger er innrettet for å bekjempe fattigdom; kommunenes frie inntekter er i budsjettet for årene 2014, 2015 og 2016 styrket med totalt 677,7 mill. kroner begrunnet i satsing på helsestasjons- og skolehelsetjenesten. Det er blitt øremerket 100 mill. kroner til økt bemanning i helsestasjons- og skolehelsetjenesten. Videre har Arbeids- og velferdsdirektoratet satt i gang et utviklingsprosjekt som skal gi en helhetlig oppfølging og bistand til barnefamilier med lav inntekt, liten grad av selvforsørgelse og deltakelse i arbeidslivet. Prosjektet har som mål at foreldrene skal bli i stand til å forsørge barna og seg selv, og sikre stabil bosituasjon for familien. Foreldrene skal bli i stand til å håndtere

egen økonomi. Barnas deltakelse og sosiale inkludering skal styrkes gjennom barnehage, skole, SFO og fritidsaktiviteter.

Flertallet viser til at det skal utarbeides felles retningslinjer for samarbeid og ansvarsfordeling mellom barneverntjenesten og arbeids- og velferdsforvaltningen for familier som mottar bistand fra begge tjenestene. Flertallet viser også til at etter forslag fra regjeringen er sosialtjenesteloven endret med virkning fra 1. januar 2016, slik at kommunene ikke skal legge vekt på barns inntekt fra arbeid i fritid og skoleferier når familiens behov for økonomisk stønad etter sosialtjenesteloven vurderes.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at Kristelig Folkeparti subsidiært voterte for forslaget fra regjeringen til endring i sosialtjenesteloven, og mener Stortinget med det gjorde et godt og viktig lovendringsvedtak. Dette medlem vil i denne sammenheng vise til at Kristelig Folkeparti har programfestet at partiet vil arbeide for at barnetrygd, kontantstøtte og barns gaver eller barns inntekter fra for eksempel sommerjobb ikke skal regnes med i grunnlaget for beregning av ytelser etter lov om sosiale tjenester og lov om bostøtte, og at Kristelig Folkeparti har fremmet forslag i tråd med dette.

2.8 Vold i nære relasjoner

Komiteen viser til at frihet fra vold er en grunnleggende forutsetning for vekst og livsutfoldelse, og for å kunne leve et godt liv. Vold i nære relasjoner rammer mennesker der de skulle være tryggest, i eget hjem. Komiteen viser til at vold i nære relasjoner er brudd på norsk lov og på grunnleggende menneskerettigheter, det er et alvorlig og omfangsrikt likestillingsproblem og en folkehelseutfordring.

Komiteen viser til at regjeringen blant annet aktivt vil følge opp evalueringen av krisesenterloven gjennom å utvikle veileder for faglig innhold og kvalitet i krisesentertilbudet, utarbeide en forskrift for fysisk sikring av lokaler og igangsette flere utviklingsprosjekter, tydeliggjøre i helselovgivningen ansvaret for å forebygge, avdekke og avverge vold og seksuelle overgrep, oppfordre kommunene til å utvikle egne handlingsplaner mot vold i nære relasjoner, følge opp ekspertutvalget som gjennomgår saker der barn og unge har vært utsatt for grov vold, seksuelle overgrep og alvorlig omsorgssvikt, styrke forebygging og tidlig innsats for å hindre forekomsten av vold bl.a. gjennom forsterket familierettet arbeid, sørge for at kunnskap om vold og seksuelle overgrep inngår i helse- og sosialfagutdanningene og i barnehage- og grunnskolelærerutdanningene slik at ansatte kan fange opp signaler tidlig, arbeide målrettet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse og følge opp evalueringer og kunnskapsstatus på områdene, samt styrke samarbeidet

mellom frivillige organisasjoner og myndigheter mot vold i nære relasjoner og følge opp samarbeidsforumet som er etablert.

Komiteen viser til at regjeringen er i gang med å utarbeide en opptrappingsplan mot vold i nære relasjoner og styrke ivaretagelsen av barn utsatt for vold og overgrep, jf. Innst. 315 S (2015–2016) jf. Dokument 8:54 S (2014–2015).

Komiteen støtter dette.

Komiteen viser til at et viktig anliggende i den kommende opptrappingsplanen mot vold mot barn er styrking av tilbudet til utøvere og utsatte for vold i nære relasjoner. Styrking av dette tilbudet er ment å innbefatte både kompetanseheving i det allerede eksisterende familievernet og ytterligere spredning av ATV-tilbudet og Brøset-metodikken.

Komiteen viser til at regjeringen i meldingen skriver at regjeringen vil «heve spisskompetansen om vold i nære relasjoner i familieverntjenesten, herunder effektiv arbeidsdeling med bl.a. stiftelsen Alternativ til Vold (ATV). Regjeringen skriver videre at familievernkantorene skal samarbeide bl.a. med kommunale tjenester, domstolene, regionale kompetanse- og ressursentre, og private tjenester, som Alternativ til Vold (ATV). Samarbeid mellom familieverntjenesten og de øvrige hjelpetilbudene må foregå både på tjenestenivå og mellom de ulike forvaltningsnivåene. Komiteen viser til at regjeringen videre skriver at familieverntjenesten samarbeider nært med Stiftelsen Alternativ til Vold (ATV). Stiftelsen har behandlingstilbud til overgripere og par med voldsproblematikk. Enkelte kontorer har også tilbud til unge voldsutøvere. Komiteen viser til at ATV deltar i Bufdirs arbeid med å videreutvikle familievernets tilbud til voldsutøvere. Det tas sikte på at de tunge voldssakene behandles av ATV, mens familievernkantorene har ansvaret for å avdekke vold i familiene, samt behandle der det er mulig. Tunge voldssaker med bakgrunn i rus og psykiatri skal henvises til egnet helsetjeneste lokalt og regionalt. Barne- og likestillingsdepartementet vil legge til rette for et mer systematisk samarbeid mellom familieverntjenesten og Alternativ til vold. Målet er et landsdekkende tilbud til voldsutsatte og voldsutøvere som inkluderer alle berørte sektorer og tjenester.

Komiteen støtter regjeringens vektlegging av ATVs arbeid, og vil videre understreke at ATVs arbeid med voksne utsatte og voldsutsatte barn også er svært viktig. Komiteen viser til at tre av ATVs kontorer allerede har dette arbeidet i sitt mandat, og at deler av Stortingets økte bevilgninger til ATV i 2016 er rettet mot behandlingstilbud til voldsutsatte barn.

Komiteen viser til at det i samarbeid med stiftelsen ATV utvikles veiledere for tjenestens arbeid med voldssaker. Det skal gjennomføres en analyse av arbeidet mot vold i hele familieverntjenesten, og det

er igangsatt et prosjekt hvor det innhentes kunnskap om de behov og erfaringer familier med voldsproblematikk har med tjenesten.

Komiteen viser videre til at ATV og Bufdir samarbeider om å utvikle behandlingstilbud der familievernkantorene vil ha en sentral oppgave. Videre skal kompetansen om, samt kapasiteten i behandlingstilbudet til voldsutøvere, styrkes gjennom ytterligere spredning av Sinnemestring Brøsetmodellen i samarbeid med de regionale ressursentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS-ene). Komiteen vil understreke at ATV og familievernet er sentrale i å komme nærmere målet om et landsdekkende tilbud. Komiteen viser til at stiftelsen ATV har behandlingstilbud til overgripere og par med voldsproblematikk. Enkelte kontorer har også tilbud til unge voldsutøvere. ATV driver lavterskel behandlingstilbud uten krav til henvisning. ATV arbeider også med kunnskapsutvikling (forskning og klinikkbaserte metodeutviklingsprosjekter) og kunnskapsformidling i utadrettet virksomhet. Tilbudet til og kontakten med barn, ungdom, kvinner og menn har gjort det mulig å legge til rette for utviklingen av et familieperspektiv på vold i familien, jf. kapittel 4.6.5 i meldingen. Komiteen viser til at ATV har til sammen 11 kontorer i ulike kommuner eller interkommunalt, og gir seks tilbud i Norden. Til sammen fikk 1 061 personer behandling gjennom ATV-tilbudene i Norge i 2014. Komiteen viser til at ATV i tillegg til dette har tilbud til voksne utsatte og voldsutsatte barn. Komiteen mener at også ATV bør bidra til den nasjonale dekningen av behandlingkurs, sammen med Brøset.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at vold og overgrep i nære relasjoner har hatt en negativ utvikling. Og flertallet er fornøyd med at regjeringen er bevisst på dette og har styrket de ulike instanser med midler for å ta grep. Samtidig må en også få et bedre fokus på ofrene i slike situasjoner. Opprettelse av en offeromsorg, der også et offerfond blir en del av ulike forslag i offeromsorgen, bør det arbeides videre for.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, viser til at regjeringen vil utrede en lovendring med sikte på endringer av foreldreretten og samværsretten til barn der foresatte har blitt dømt for alvorlige overgrep mot egne barn/stebarn. Flertallet er tilfreds med at departementet vil utrede endringer i barneloven for å forbedre og forenkle domstolhandlingen av spørsmål om samværsrett mv. når en forelder eller steforelder er domfelt for alvorlig vold eller overgrep mot egne barn eller stebarn. For å styrke barns rettsvern er det

også ønskelig å utrede endringer i strafferetten om det bør innføres en lovfestet plikt for dommerne til å vurdere kontaktforbud i disse sakene. Flertallet er tilfreds med formålet med utredningen, som vil være å sikre bedre beskyttelse av barn som opplever alvorlig vold eller overgrep.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, er tilfreds med regjeringens satsing for å forebygge vold i nære relasjoner, hvor regjeringen vil

- aktivt følge opp evalueringen av krisesenterloven gjennom å utvikle veileder for faglig innhold og kvalitet i krisesentertilbudet, utarbeide en forskrift for fysisk sikring av lokaler og igangsette flere utviklingsprosjekter
- tydeliggjøre i helselovgivningen ansvaret for å forebygge, avdekke og avverge vold og seksuelle overgrep på systemnivå
- oppfordre kommunene til å utvikle egne handlingsplaner mot vold i nære relasjoner
- utarbeide en opptrappingsplan mot vold i nære relasjoner og styrke ivaretagelsen av barn utsatt for vold og overgrep
- følge opp ekspertutvalget som gjennomgår saker der barn og unge har vært utsatt for grov vold, seksuelle overgrep og alvorlig omsorgssvikt
- styrke forebygging og tidlig innsats for å hindre forekomsten av vold bl.a. gjennom forsterket familierettet arbeid
- sørge for at kunnskap om vold og seksuelle overgrep inngår i helse- og sosialfagutdanningene og i barnehage- og grunnskolelærerutdanningene slik at ansatte kan fange opp signaler tidlig
- arbeide målrettet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse og følge opp evalueringer og kunnskapsstater på områdene
- styrke samarbeidet mellom frivillige organisasjoner og myndigheter mot vold i nære relasjoner og følge opp samarbeidsforumet som er etablert.

2.9 Demografiske utviklingstrekk

Komiteen viser til at Norge har en høy fruktbarhet sammenliknet med de fleste andre europeiske land, selv om den har variert de siste årene, men at gjennomsnittsalderen for første fødsel er høyere enn før. Befolkningen blir eldre. Flere eldre lever lenger, har god økonomi og bidrar i familien og i samfunnet. Samtidig vil de eldste eldre etter hvert kreve mer av familien og samfunnet.

Komiteen viser til at regjeringen blant annet vil sikre oppdatert kunnskap om fruktbarhet for å følge med på utviklingen. Komiteen støtter dette.

2.10 Internasjonalt samarbeid om familiepolitikk

Komiteen viser til at Norge er bundet av internasjonale konvensjoner og avtaler i mange familiepolitiske spørsmål. Noen virker direkte inn på hvordan lover og regler utformes og hvordan rettspraksis følges opp i Norge.

Komiteen viser til at internasjonalt samarbeid om barnebortføring tar utgangspunkt i Haagkonvensjonen av 1980 og barnebortføringsloven. Som et tiltak for å legge til rette for rask tilbakeføring av barn som er bortført til utlandet og forebygge og forhindre barnebortføring, vedtok Stortinget 6. juni 2014 lov om stans av offentlige ytelser og barnebidrag når en av foreldrene har bortført et barn til utlandet.

Komiteen viser til at Stortinget har vedtatt at Norge skal slutte seg til Haagkonvensjonen av 1996. Konvensjonen trer i kraft 1. juli 2016. Denne konvensjonen skal bidra til å forebygge og løse foreldrekonflikter, barnevernssaker og i et visst monn barnebortføringssaker.

Komiteen viser til at regjeringen blant annet vil fortsette det internasjonale samarbeidet (i FN, Haagkonferansen for privatrett, EU/EØS, Europarådet, Norden, OECD m.m.) på familiepolitiske områder, samt se nærmere på om meklings i større grad vil kunne bidra til å løse barnebortføringssaker.

Komiteen støtter dette.

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Kristelig Folkeparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen fremme forslag for Stortinget om lovfesting av forebyggende arbeid i familieverntjenesten.

4. Komiteens tilråding

Komiteen viser til meldingen og til sine merknader og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Meld. St. 24 (2015–2016) – Familien – ansvar, frihet og valgmuligheter – vedlegges protokollen.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 6. juni 2016

Svein Harberg

leder

Geir Jørgen Bekkevold

ordfører

